

Тематична група за човешките права на Конференцията на европейските църкви

Размисли върху свободата на религията или убежденията по време на борбата срещу пандемията от COVID-19

2020 г. бележи уникален момент в историята на християнството не само в Европа, но и в целия свят. През тази година на християните от много страни беше забранено да се съберат физически, за да отбележат и празнуват на възкресенските богослужения кръста, смъртта и възкресението на Исус Христос. Причина за това са юридическите мерки за забавяне на разпространението на силно заразни вирус Sars-CoV-19 и по-специално – на предизвиканото от него заболяване COVID-19, смъртоносно за някои уязвими групи. Забраната на възкресенските богослужения в църквите е само един пример за по-широките ограничения на редица човешки права и граждански свободи по света, които са част от усилието да се превърне физическото дистанциране в ефективно превантивно средство срещу предаването на инфекцията от човек на човек.

Тъй като досега в съвременния свят не са налагани подобни ограничения на религиозната свобода и на много други основни права, тъй като тези права обикновено са разглеждани като гръбнак на демокрацията и върховенството на закона в Европа, Тематичната група за човешките права на Конференцията на европейските църкви внимателно разгледа посочените проблеми и стигна до следното:

1. Новият тип коронавирус е сериозно предизвикателство пред човечеството. Без изграден колективен имунитет, ваксина и одобрено лечение избухването на тази пандемия има потенциала да разстрои здравните системи по целия свят и да причини повече смърт, отколкото самият вирус. Следователно от първостепенно значение е да се забави неговото разпространение, за да се даде възможност на националните здравни системи да се справят с разпространението на инфекцията и да осигурят лечение на болните по всяко време.
2. Най-добрият начин за сдържане на епидемията е драстичното ограничаване на физическия контакт между хората. Това означава, че всички дейности, които не са абсолютно съществени, трябва да се сведат до минимум. Затварянето на предприятията, магазините, преустановяването на културните и спортните събития, дори забраната на частни събирания и празненства е единствено възможно чрез сериозно ограничаване на някои фундаментални права, свято охранявани от националното, международното и европейското право.
3. Тези ограничения се отнасят и до правото на религията или убежденията, което обхваща свободата на всеки човек „да изповядва своята религия или убеждения индивидуално или колективно, публично или частно, чрез богослужение, обучение, религиозни обреди и ритуали“ (Европейска конвенция за правата на човека и основните свободи, чл. 9).

4. Докато някои фундаментални права - като свободата на съвестта или изразяването – не са поставени в зависимост от социалния контакт, други по необходимост са зависими от него. Свободата на религията или убежденията и свободата на събранията и сдруженията са права, тясно свързани с обществото и събиранията, и по този начин са особено засегнати от наложените мерки.
5. Европейската конвенция за правата на човека и другите инструменти за защита на човешките права специално отбелязват общественото здраве като основание за ограничаване на свободата на религията или убежденията. Някои държави дори обявиха извънредно положение, което също позволява известни ограничения на фундаменталните права, защитени от Конвенцията. Дори националните конституции, като например Основния закон на Федерална Република Германия, които не предвиждат конкретни основания за ограничаване на свободата на религията или убежденията, винаги приемат основните права на другите и ключовите ценности на конституционния ред като присъщи бариери за упражняването на тази свобода и се стремят да ги балансират при случаи на конфликт.
6. Сегашните ограничения на основните права, включително и на свободата на религията и убежденията, са следователно като цяло законни и приемливи от гледище на човешките права. Защитата на слабите и уязвимите е ценност от висш порядък от религиозна гледна точка и трябва да бъде взета под внимание при упражняване на свободата на събиранията.
7. Въпреки че във времената на преследване, кланета и геноцид, а също и при предишни пандемии, църквите са били място за убежище и утеха за много вярващи, важно е да се отбележи, че забраната за събиране, включително и за богослужения, не е наложена като средство за религиозна дискриминация и преследване. Към този момент мярката е предназначена да предпази човешкия живот – както на вярващите, така и на другите членове на обществото.
8. Въпреки това всички ограничения на основните права трябва да имат правна основа, да са необходими, подходящи, разумни и като цяло пропорционални по отношение на целта, която обслужват, и правото, което ограничават. Трябва да се вземе предвид и принципът на равно третиране, както и съответствието на мерките. В правната практика тези изисквания са причина за сложни оценки и сложно балансиране, водещи до решение за всеки конкретен случай.
9. Настоящата непосредствена и опасна заплаха по принцип не освобождава изпълнителната или законодателната държавна власт от тези изисквания. Правният ни ред зависи от тях. Гласове на правната общност и от някои религиозни общности повдигат въпроси дали всички мерки са пропорционални и има ли приемливо съответствие в прилагането на практиката за „затваряне“, като се вземе предвид необходимостта да се третират еднакво всички субекти според тяхната обективна съпоставимост.
10. В същото време застрашителният и опасен характер на ситуацията налага правителствата да вземат много сериозни и далновидни решения в много кратки срокове, като в повечето случаи решенията са без прецедент. Може да се твърди, че медицинските институции от известно време предупреждават за опасността от пандемия и дори предлагат спешни

планове. Дори да бяха взети под внимание тези предупреждения и да бяха подготвени предварително планове за пандемията, ситуацията би била нова и застрашителна за всички, които са на политически отговорни длъжности. Обществото - носителите на основни права - трябва да е наясно, че настоящите ограничения служат преди всичко на моралния императив за защита на човешкия живот и не се използват, с няколко достойни за съжаление изключения, за други политически средства.

11. Макар че в демократичните и правови държави винаги е необходимо да се наблюдават, поставят под въпрос и контролират действията на държавата, особено когато те ограничават основните права, сегашната ситуация не е време за погрешно разбрано „гражданско неподчинение“. Това предупреждение се отнася и до религиозни общности, които не са склонни да празнуват най-големите си празници – Възкресение, Пасха или Рамадан – без обичайния общностен живот и присъщите ритуали, изискващи физическо присъствие.
12. Ако гражданите имат някакви съмнения относно законността на която и да е мярка, легитимният и подходящ начин е да се обърнат към съдилищата, за да направят те преценка и ако е необходимо, да коригират оспорените мерки. Това не е знак за липса на солидарност, а е упражняване на друго основно право - правото на правната защита.
13. Имайки предвид сложността на въпросите, съдилищата може да не са в състояние да се произнесат по жалбите по бърза процедура и да постановят решения с предварително действие. Необходимо е да се разбере, че въпросите, пред които са изправени съдилищата, включват трудността да се преценява какво е необходимо за защита на човешкия живот, като се има предвид, че човешкото достойнство не се изчерпва с човешкия живот и че хората се нуждаят от социални контакти. Трябва да се осъзнае, че може да минат седмици, дори месеци, докато правната система успее да оцени всички наложени мерки.
14. Междувременно, въпреки че някои от мерките ясно поставят въпроси относно своята адекватност, пропорционалност и гарантирането на еднакво отношение към различните членове на обществото, гражданите от всички вероизповедания и с различни убеждения трябва да проявяват търпение и добра воля. Нужно е те да продължат да следват официалните разпоредби, предназначени да предпазят другите от инфекция, и да предлагат помощта си на местата, където ограниченията за социалния живот причиняват особени трудности.

пастор Даниел Г. Топалски, PhD

Суперинтендант

Евангелска методистка епископална църква в България